

Svea-mamma Suomi-neidon silmin

**Ainur Elmgren: Den allrakä-
raste fienden. Svenska ste-
reotyper i finländsk press
1918–1939. Sekel Bokförlag.
Lund 2008. 330 s.**

■ Lundin yliopistossa tohtori-
riksi vuonna 2008 väitelleen
Ainur Elmgrenin väitöskirja
käsittelee suomalaisen lehdis-
tön stereotyyppisiä Ruotsista ja
ruotsalaisuudesta 1918–39. Va-
littuna tutkimusajankohtana
ns. ensimmäisen tasavallan ai-
kana nuori kansallisvaltio etsi
identiteettiään. Sisällissodan
traumaattinen muisto ei ollut
kaukana ja rakentuvassa kan-
sakunnassa olivat mukana kovin
erilaiset ainekset. Lehdistössä
luonnollisesti kiisteltiin nuoren
valtion erilaista sisäisistä ja
ulkoisista haasteista. Ruotsilla
oli tärkeä osa näissä keskusteluissa –
kuten Ainur Elmgren on ansiokkaasti
huomannut – peilinä, pelotteena
kuin esikuvanakin.

Tutkimuksen pääasiallinen
lähdeaineisto koostuu Suomessa
ilmestyneestä suomen- ja ruotsinkielisistä
kulttuurilehdistöstä laajasti ymmärrettynä,
joten tutkimuksessa käsitellään
yhtä hyvin vasemmistolaisen
osuuskauppaväen Elanto-lehden,
pilalehti Garmin, korkealuokkaisen
Finsk Tidskriftin kuin AKS:n Suomen
Heimon luomia stereotyyppisiä
ruotsalaisista. Monia merkittäviä
lehtiä – ja koko päivälehdistö – lois-

taa poissaolollaan, mikä on sääli,
koska suppean lähdepohjan
takia kokonaiskuva lehdistöstä
ei saada, kuten tutkimuksen
otsikko antaa ymmärtää.

Väitöksen lähtökohtana on
Benedict Andersonin, Edward
Saidin (ja monien muiden tutkijoiden)
ajatus kansallisuudesta toimintana,
jolloin yhteinen tarina toteutuu
kommunikaation kautta. Kansallisen
identiteetin käsitys on väkisin
kin stereotyyppisiä. Stereotyyppi
oikeuttaa vallitsevat valta-asetelmat,
estää vaihtoehtoiset tulkinnat ja
myös luo ihmiselle turvallisuuden
tunteen, joka nojautuu perusteet-
tomaan uskoon yleisistä totuuksista.
George L. Mosse määrittelee
stereotypian muuttumattomaksi
”Toisen” esittämiseksi. Myös
yhteenkuuluvuuden ja me-hengen
aikaansaamisessa stereotyyppit
ovat keskeisessä roolissa. Elmgrenia
ovat innoittaneet stereotyyppit
tutkimuksessa erityisesti sosiologi
Michael Pickering ja etnologi
Thomas Hylland Eriksen.

Kahden ensimmäisen tutkimuksen
teoriaa ja lähtökohtia sisältävän
luvun jälkeen Elmgren käsittelee
luvussa kolme ”Historian taakka”
(Historiens börda) Ruotsia itsenäistyneen
Suomen historian kirjoituksessa.
Sekä suomalaishistoriassa että
marxilainen historiantulkinta
tulkitsevat Ruotsin roolin Suomen
historiassa kielteiseksi. Myös
Ruotsin puolueettomuus sisällissodan
aikana näyttöä yhtä lailla kielteisenä
sekä oikealla että vasemmalla.
Ainur Elmgren jäsentää tutkimus-
materiaalia käsitteillä heimolainen,
muukalainen ja

vihollinen (*frände, främling och fiende*).
Luvussa neljä Elmgren käsittelee
heimolaisuutta Ruotsin kanssa
(*fränskap med Sverige*), luvussa viisi
muukalaisuutta Suomessa ja luvussa
kuusi käyttökelpoista vihollis-
kuva.

Perinteisen suomenruotsalaisten
Ruotsi-kiinnostuksen lisäksi myös
vasemmistolaiset kokivat sympatiaa
ja heimolaisuutta sosiaalidemokratisoit-
valla kansankotia Ruotsia kohtaan.
Koska 1920- ja 1930-luvun Ruotsissa
oli väljempi sensuuri kuin ensimmäisen
tasavallan Suomessa, oli ruotsalainen
lehdistö hyvin seurattua. Myös
henkinen ilmapiiri oli Ruotsissa
vapaampaa. Varsinkin 1930-luvulla
läntinen kuningaskunta näytti
vasemmiston näkökulmasta verratto-
masti kauniimmalta kuin äärioikeiston
silmissä. Ruotsin kunniakas sotainen
menneisyys oli porvarillisille leh-
dille käyttökelpoinen, mutta Ruotsin
nyky aika ja tulevaisuus vähintäänkin
epäilyttäviä. Moderni ruotsalaisuus
riiteli perinteisen ”gamla och fria”-
tyylisen Ruotsi-kuvan kanssa.
Ainoastaan matkakertomusten
Ruotsi näyttöä yhtä myönteisenä
ja vieraanvaraisena naapurimaana
riippumatta vierailijan äidinkielestä
ja poliittisesta vakaumuksesta.

Suomessa muukalaisuus koettiin
uhkana, koska se asetti kyseenalaiseksi
koko yhteisen kansakunnan suuren
tarinan. Vähemmistöt rikkoivat
kuva yhtenäisestä kansallisvaltiosta.
Ruotsalainen perintö Suomessa
näyttöä yhtä vain taakana, niin kauan
kun se edusti vain ruotsalaisuutta.
Osa nationalistista kirjoittajista koki

ja kuvasi Ruotsia vanhana ja dekadenttina maana. Ruotsalaiset tehtiin epäilyksen alaiseksi yrittämällä osoittaa ruotsalaisten puutteellista solidarisuuden tunnetta Suomea kohtaan.

Ironista oli, että samat ääri-nationalistiset piirit, jotka innokkaimmin lietsoivat ”ryssävihaa” leimasivat myös Ruotsin viholliseksi. Negatiivisissa Ruotsi-kuvissa oli usein myös antisemitistisiä aineksia. Syy viholliskuvaan on Elmgrenin mielestä sivistyneistön negatiivinen kuva omasta kansasta: viholliskuviin saattoi helposti projisoida sisällissodan aiheuttamat vihantunteet. Juutalaisvastaisuuden tarkoituksena oli Ruotsi-kuvan lisukkeena lisätä kansallista yhtenäisyyttä. Epäluulo juutalaisia kohtaan oli 1930-luvulla niin suuri, että Suomen pieni islaminuskoinen vähemmistö koettiin juutalaisia yhteiskuntakelpoisemmaksi.

Väitöstutkimus täyttää kaivatun paikan suomalaisessa historiankirjoituksessa. Suomalaisien Venäjä-kuvaa ovat tutkineet mm. Matti Klinge, Timo Vihavainen, Max Engman ja Outi Karemaa ja useat muut tutkijat. Sen sijaan suhteesta Suomen toiseen keskeiseen naapurivaltioon ja Suomen alueen historialliseen hallitsijaan on ollut 1900-luvun osalta huomattavan vähän tutkimusta. Kaiken kaikkiaan Ainur Elmgrenin väitöskirja on arvokas lisä ensimmäistä tasavaltaa käsittävään uudempaan nationalismitutkimukseen.

Aleksi Abtola